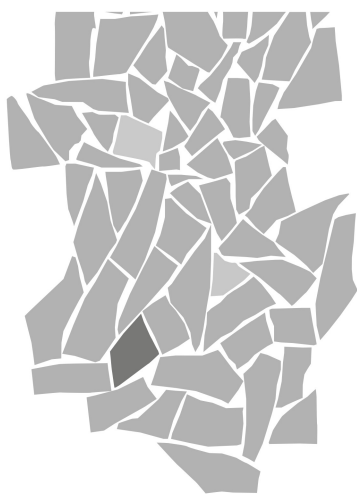

L'edició d'aquest llibre ha comptat amb el suport de:

Andana
editorial

© del text: Víctor Labrado, 2015

© Il·lustració de la portada: Fernando Vicente (www.fernandovicente.es)

Correcció: Juli Jordà i Amaia Crespo

© Andana Llibres SL

Av. Aureli Guaita Martorell, 18

46220 Picassent

andana@andana.net

www.andana.net

1a edició: novembre de 2015

3a edició: desembre de 2024

ISBN: 978-84-16394-22-7

Dipòsit legal: V-2729-2015

Imprés a la UE.

Prohibida la reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquest llibre en cap forma ni per cap mitjà sense l'autorització escrita de l'editor. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, podeu adreçar-vos a Cedro (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Basat en la novel·la de Joanot Martorell.
A cura de Víctor Labrado

Pròleg a Tirant

Troband-me, ara fa uns quants anys, becat com a lector en una universitat anglesa, vaig rebre l'encàrrec de fer una classe d'introducció al Tirant lo Blanc. Era la meua primera actuació com a professor davant d'un públic universitari. M'havia d'adreçar a alumnes d'Hispaniques que cursaven l'assignatura de Literatura Catalana Medieval. Jo volia fer-ho bé o, almenys, despertar un cert interès per l'obra, que molts d'ells devien conèixer almenys de nom. Pensava començar oferint-los un seguit de notícies o curiositats per informar-los sobre la història apassionant del llibre, al llarg dels seus més de cinc-cents anys d'història.

Primer de res, era quasi obligat fer-los llegir el paràgraf del capítol 8 del Quijote, amb el breu elogi que en fa Cervantes. Aquest text probablement ja el coneixien molts d'ells, o la majoria, però no en podia prescindir. És un clàssic. Després pensava sorprendre'ls amb el passatge de les Memòries de Caterina la Gran, en el qual la cèlebre tsarina del XVIII

recorda que el primer llibre que va llegir en sa vida va ser, precisament, el Tirant, en traducció francesa, sens dubte.

Però, dit això, volia presentar-los altres notícies, ja no centrades en el passat, sinó referents a l'actualitat, a l'èxit internacional que ha revalidat l'obra de Martorell els darrers vint o trenta anys. Em vaig posar davant l'ordinador per tal de consultar què em donava la xarxa en aquest sentit. Hi vaig fer una bona tria de notícies rares sobre la novel·la.

Vaig baixar un article crític sobre el Tirant d'una escriptora americana, Mary Ann Newman, que podia presentar, més o menys, com a neboda de Marilyn Monroe, perquè realment ho era d'un dels marits, Arthur Miller. El contingut de l'article em va semblar bastant desconcertant: feia una comparació entre la novel·la valenciana i el famós film de Tarantino Pulp Fiction, hi establia un paral·lelisme entre els gàngsters americans dels anys cinquanta i els cavallers del segle xv. Com a personatges literaris.

Per a completar el panorama, vaig adquirir, en una botiga de la xarxa, un exemplar del Tirant traduït al japonés pel senyor Ko Tazawa i publicat per la prestigiosa editorial Iwanami, de Tòquio, perquè no en vaig saber trobar cap altra de procedència més remota. Pel mateix procediment shopping online, que diuen, vaig aconseguir un DVD del ballet Tirant, estrenat a Sant Petersburg pel ballarí i coreògraf Petukhov l'any 1994.

Podia, fins i tot, proposar als alumnes de fer una eixida extraescolar i desplaçar-nos fins a Londres per tal d'admirar a la British Library un exemplar de la primera edició de la

novel·la, feta a València el 1490. Un dels tres que es conserven a tot el món. A aquesta rara joia bibliogràfica, que mesurada en euros té un valor enorme, s'hi pot accedir amb una certa facilitat. Relativa facilitat, ja que el senyor Barry Taylor, responsable de la secció hispànica de la British Library, no es negava absolutament a fer exhibicions més o menys privades dels tresors que li ha confiat aquella venerable institució.

Ara bé, mentre feia aquella recerca, un detall em va intrigar: un possible enllaç definit per les indicacions: Tirant, book... cinema auction, i dic possible perquè a la pàgina en aquell moment no s'hi podia accedir. Insistint-hi, al cap d'uns quants dies vaig entrar en el món fins aleshores desconegut per a mi de les subhastes per a maniàtics i nostàlgics del cine. N'hi havia per a totes les obsessions i butxaques. Des d'un esportiu caríssim utilitzat en un film de James Bond fins a mobles i peces de vestuari, més o menys bé de preu, que s'havien fet servir en el rodatge d'alguna sèrie d'èxit, molt estimada pels seus seguidors. El Tirant, book apareixia en l'inventari d'una llibreria utilitzada com a decorat en diversos films. El moble, de dimensions respectables i construït en luxurious wood imitation, contenia una quantitat d'obres més o menys literàries de tots els temps, relligades en luxurious leather and cloth bindings, entre les quals un Tirant, que em va semblar enigmàtic. Potser perquè al catàleg no apareixia el títol sencer de l'obra. Hi faltava lo Blanc. Potser per l'enquadrernació luxosa en pell o tela que anunciava. Però sobretot perquè apareguera inclòs en una llibreria que s'havia

fet servir com a decorat cinematogràfic. Al mateix catàleg, al costat de la fitxa informativa corresponent, hi constava l'etiqueta sold. Posats en comunicació, des del departament, amb la casa de subhastes, no va caldre insistir molt per a localitzar el comprador, en aquest cas compradora, que es va mostrar molt contenta que el que havia comprat interessara la universitat que jo, més o menys oficialment, representava. Vaig aconseguir que em convidara a prendre un previsible te a casa seua. Era una caseta de teulada grisa i finestres verdes a la costa de Cornualla. Quan hi vaig arribar, Miss Margaret W. —aquest era el seu nom— ja m'havia posat el llibre damunt la taula i, no sols me'l va deixar consultar, sinó fotografiar pàgina per pàgina.

Mecanografiat, no imprés, potser en còpia única, i escrit en anglés, no era el Tirant lo Blanc de Joanot Martorell, sinó, com ja avisava el títol, un Tirant, un dels possibles tirants, en text adaptat per al cinema o la televisió. Un projecte que, per algun motiu, no s'havia realitzat i que, per algun segon motiu més difícil d'imaginar, havia acabat oblidat en una llibreria que intentava suggerir la biblioteca d'una mansió anglesa del XIX. No estava signat ni tenia cap indicació d'autor, que sens dubte, pel domini de la llengua, devia ser un senyor anglés. Ara bé, com assegurava el catàleg de la casa de subhastes, el relligat del volum, certament luxós, era un treball artesà fet per un taller d'enquadrernació excel·lent de la ciutat de València. Així ho deia una etiqueta adherida a les guardes del volum. Per tant, escrit per un anglés resident al País Valencià òbviament relacionat amb el món del cine?

Aquesta és l'única pista pel que fa a l'autoria del text, pista que no he sabut seguir fins a poder establir-ne la identitat. El text em va interessar molt, prou per a traduir-lo, i l'amic Víctor Labrado, amb qui havia compartit el meu petit descobriment, m'ha convençut d'editar-lo per fer-lo arribar al públic lector valencià. Espere que amb profit.

A banda del profit que en puguen traure els lectors, m'he decidit a donar-lo a conèixer amb dos fins: el primer, que l'autor es manifeste i isca de l'anonimat, al qual li reconeixem els drets que com a autor pot exigir; i el segon: si algun productor s'animava i es decidia a dur aquesta versió a la pantalla. És ben estrany que aquesta novel·la excel·lent no haja trobat mai un director de cine disposat a fer-ho, dignament, fins ara.

M. G.

Any 1450

Cort del rei de Sicília

Un home alt i jove, ample d'espatles, de cames llargues, s'afanya a pujar les escales del palau. Arriba al replà de dalt i continua a bon pas per un corredor enrajolat ben llarg. Passa arran d'unes finestres que li donen una lluminositat daurada. Arriba davant d'una porta. Dos porters amb espases a la cintura fan guàrdia a la part de fora. El miren. Ell els diu:

—M'obriu?

Sense adreçar-li la paraula, un d'ells trau la clau, la roda al pany i li obri un badall de porta. El jove passa. Enmig de la sala seuen en un rogle de cadires una dotzena de personatges. A alguns, la barba els arriba al pit. Altres presenten els cranis pelats. La majoria són vells. Tots visten robes llargues. Resten en silenci i, tots alhora, giren el cap a veure qui entra. El que ocupa la cadira més alta el crida:

—Tirant!

—M'heu cridat, senyor?

—Vine, acosta't.

Tirant fa el gest de besar-li la mà. El rei assenyala una cadira buida davant d'ell. Quan s'hi asseu, el rei comença a parlar:

—Tirant, ha arribat una carta de l'emperador que parla de tu. Vull que l'escoltes.

El rei fa un senyal amb la mà i un secretari avança des del fons de la sala. Desplega un paper i comença a llegir:

«Jo, senyor de l'Imperi grec, escric a vós, rei de la gran illa de Sicília.

»Heu de saber que el soldà i el Gran Turc han vingut amb tot el seu poder contra mi i han ocupat la major part de l'Imperi. Després de la gran pèrdua que hem tingut de ciutats, viles i castells, també han mort en batalla el meu fill primogènit, que era el meu escut, la meua defensa i el major bé que tenia en aquest món.

»Jo soc un home vell, amb una edat que ja no hi puc donar solució, sense forces ja per a prendre les armes contra els enemics; i he sabut que a la vostra cort hi ha un valent cavaller, Tirant lo Blanc de nom, de qui es conten fets de gran mèrit i honor. Per l'antiga amistat que hi ha hagut entre els vostres i els meus, us demane, rei de Sicília, que li vulgueu pregar, de part vostra i meua, que vinga al meu servei, perquè jo el sabré recompensar i li donaré tant dels meus béns que restarà content de mi».

Acabada la lectura, el rei s'adreça a Tirant:

—Tirant, home afortunat, la fama del teu nom ja va per tot el món. L'emperador ha pensat en tu com a última salvació i, encara que no tingues cap obligació de fer res per mi, perquè jo no he fet res per tu, m'atrevisc, confiant en el teu cor generós, no a manar-te, sinó a demanar-te, que vages en ajuda del vell emperador. Conec prou bé la teua noble condició i sé que voldràs salvar molts pobles de la mort o de la captivitat que els espera. Tinc onze galeres prestes i ben armades, que poden partir quan tu diràs...

Uns dies després

La proa de les galeres talla el blau de la mar. Davant de cadascuna es posa una cella d'escuma blanca. Els rems, tots alhora, s'alcen com una ala i avancen enlaire per caure i retrobar l'aigua, lleugers, i es tornen a alçar sempre amb un ritme igual. Els homes, en un esforç mut, bracegen avant i arrere, d'esquena al sentit en què es mou la galera. I a cada espenta de totes les esquenes, els rems fan un gran pas.

Dret al castell de popa d'una de les galeres, Tirant mira les muntanyes properes. El vent li passa entre els cabells. El sol brilla com el foc damunt l'aigua plana, que tremola fent breus escates d'ombra. A prop, tres homes joves, de la mateixa edat que Tirant, parlen entre ells. Un d'ells badalla, es posa una mà a la boca. S'asseu a terra, recolza l'esquena a la barana, allarga les cames, tanca els ulls. El criden:

—Hipòlit!

—Què?

—T'adorms.

—No hi ha res a dir, no hi ha res a fer, no hi ha res a pensar.

Entremig dels remers, passa un home carregat amb una cistella, i al seu costat un altre du un gran pitxer ple de vi, que aboca en una escudella. Van un per un. El de la cistella en trau un tros de pa i el suca en el vi que li ofereix el company i l'allarga a la boca d'un remer. Aquell, fent un mos hàbil, l'agafa entre les dents i la llengua. Quan s'ho fa anar gola avall, i el de la cistella ja empapussa el company del costat, el seu rem no s'ha aturat ni s'ha desviat del conjunt de tots els remes, d'un moviment sempre igual.

A la costa, la disposició de les serres va canviant a poc a poc, amb una lentitud exasperant, mentre el blau més fosc de les muntanyes i el més clar del cel es dissolen en la foscor de la nit, que s'imposa pertot.

En fer-se de dia, les galeres, l'una darrere de l'altra, van en processó al llarg del canal.

Al fons, entre mar i terra, s'hi endevinen les torres de la ciutat.

Constantinoble

capital de l'Imperi grec

A la platja, davant les muralles de la ciutat s'alça un cadafal, tot emparamentat de tapissos i teles de preu, ben cobert amb un envelat contra el sol fort del matí. Dalt de tot s'endevina un grup de persones esperant que hi arriben les galeres. Per dalt de la muralla i per tota la platja hi ha més grups de gent que s'ho mira.

A la mar, de les onze galeres, n'avança una cap a terra. Els rems l'empenyen fins que encalla contra la vora i puja, de punta, un bon tros per damunt l'arena. Un grup de mariners asseguren una escala i tot seguit Tirant baixa a terra. El segueix un grup dels seus millors cavallers. Arriben davant del cadafal.

Tirant puja per l'ampla escala, les trompetes de la galera deixen de sonar i, quan és davant l'emperador, un vell venerable, de barba blanca, Tirant s'agenolla, allarga una mà per agafar-li un peu. L'emperador el retira i, amb un gest suau, allarga la mà i Tirant li la besa. Quan s'alça dret, l'emperador el besa a la boca.

Només trenca el silenci el batec suau de l'envelat que cobreix el cadafal. Parla l'emperador:

—No és poca l'alegria que tinc de la teua vinguda, cavaller virtuós, perquè la meua esperança en la teua virtut de cavalleria em fa oblidar tots els mals passats. Conec en la teua bona disposició que és veritat tot el que a molts he sentit a dir de tu. Perquè el bé i la virtut no es poden amagar, i això es mostra en tu encara més clar per haver vingut a mi a petició del rei de Sicília. Per això te n'estic molt més agraït, que no si haguesses vingut ací per ambaixadors o cartes que jo t'hagués enviat. I perquè tots sàpien l'estima que tinc per tu, vull donar-te, ara i ací, la capitania imperial.

L'emperador li ofereix el bastó d'or de capità major de l'Imperi.

—Que no s'agreuge la majestat vostra si no ho vull acceptar, perquè jo no he dut amb mi prou cavalleria. Només

hem vingut cent quaranta cavallers, tots som com germans en voluntat. No soc mereixedor de tanta dignitat, per la poca gent que porte; ni vull res usurpar, ni ofendre el duc de Macedònia, a qui pertoca el càrrec de capità major.

L'emperador alça una mà per fer-lo callar:

—En la cort imperial tot es farà com jo diré que es faça, i ara vull i mane que tu sigues capità major i manes de tota la gent d'armes. I així es farà.

Tirant accepta el bastó d'or de mans de l'emperador.

Dins de les muralles de Constantinoble

Al capdamunt de les torres, als cantons, enmig de les places, s'enlairen i sonen les trompetes. Els trompeters unflen les galtes i bufen llargament, amb esforç i amb ganes. Quan paren, una veu pren el seu lloc:

—Ara escolteu què us mana a dir l'emperador. Per manament seu, d'ara endavant el cavaller Tirant lo Blanc de Roca Salada...

La gent es retira a les vores del carrer, per fer pas a l'emperador, que passa a cavall i, al seu costat dret, només dos pams més arrere, cavalca Tirant.

—...serà tingut, temut, respectat i obeït per tothom com a capità major de l'Imperi grec, amb poder sobre tota la gent d'armes...

Així van per la ciutat fins que, davant la gran porta oberta d'una casa, l'emperador fa parar el cavall, es gira a Tirant i li diu:

—Hem arribat. Ací és la vostra posada i cal que reposeu. Deveu estar cansat, després del viatge per mar.

—Senyor, si he vingut ací a fer meus els vostres perills i compartir el vostre destí, i decidit a acompanyar-vos a l'infern, si a l'infern voleu anar, no podria començar acompanyant-vos al palau?

L'emperadorriu, se sorprén de sentir-se riure i esperona el cavall. Al costat va Tirant. Avancen carrer avall, seguits de molts cavallers, tant grecs com de la companyia de Tirant, que els escorten fins al palau imperial.

Al palau imperial

Pugen per l'ampla escala, Tirant i l'emperador. Després van per corredors deserts. Sempre sols i enmig d'un silenci absolut, entren en una gran sala. Arriben a una porta, l'emperador l'obri, es gira, agafa Tirant de la mà i hi entren tots dos. És una cambra fosca, d'una foscor absoluta. No s'hi veu res. Caminen a les palpentes, enmig d'un silenci inquietant en què només perceben les passes pròpies, fins que se sent la veu de l'emperador:

—Senyora, ací teniu el nostre capità major, que ve a fer-vos reverència.

—Que siga benvingut.

Continua el mateix silenci dins la foscor total, fins que se sent la veu de Tirant:

—Senyor emperador, hauré de creure que qui parla és la senyora emperadriu.

—Obriu les finestres!

Poc després que l'emperador ho ha manat fer, se sent cruixir fusta i ferro, algú n'obri una, de finestra, i la claror ompli la cambra. Hi ha dos pavellons encortinats de negre. Tirant s'ho mira tot. Al fons de la cambra, encara mig a fosques, veu un grup de donzelles, totes vestides de negre, que amb la mà es cobreixen els ulls, encara no acostumats a la llum. Parla l'emperador:

—Capità major, qui tinga la capitania de l'imperi també pot obrir les finestres i mirar totes les dames en la cara, si vol, i llevar-los el dol que porten per marit, pare, fill o germà.

Les finestres es van obrint una per una mentre Tirant s'acosta a un dels dos pavellons, d'on ha eixit la veu de l'emperadriu, despassa la cortina i apareix la senyora recolzada en un llit, coberta amb un vel negre de cap a peus. Tirant li'l retira, la mira en la cara i tot seguit s'agenolla, li besa un peu, després la mà. S'alça de terra i es gira a dir a l'emperador:

—Senyor, jo veig que el poble d'aquesta ciutat està molt trist i adolorit per la mort del príncep, vostre fill; i pels enemics, que es veuen tan prop, amb la por de perdre els béns i la vida, o pot ser que els facen captius i els venguen com a esclaus. Caldria que vós i l'emperadriu fésseu la cara alegre, per consolar-los del dolor i que així prenguen força de batalla contra els enemics.

—El capità dona bon consell, i jo vull i mane que així homes com dones tothom deixi el dol.

Quan s'ha obert la darrera finestra, Tirant s'acosta al pavelló més petit, que és un llit monumental, tot encortinat.

Retira la cortina i apareixen dues dames assegudes als peus del llit, i una tercera gitada, amb el cap damunt del coixí travesser. La veu de l'emperador l'informa:

—Aquesta és la meua filla Carmesina.

Tota de negre, abandonada damunt del llit, tenia descorrades les vestidures, des de la cintura als muscles, mostrant un retall de pell blanquíssima i, a cada banda, el naixement dels pits. Als ulls de Tirant, redons i aturats com els d'un mussol, hi brilla tota la llum i la suavitat de la princesa. Fins que l'emperador la pren per la mà i la fa alçar del llit.

A la posada

Poc després, en la cambra que li han preparat, Tirant gitat de mala manera, un braç penjant i un peu per terra, com qui no ha tingut forces de pujar al llit, té encara els mateixos ulls redons i aturats. S'obri la porta de la cambra, entra Diafebus:

—Cosí, dorms? Què et passa?

...

—Què tens? Per què no has baixat a dinar?

...

—Que no et trobes bé?

—No tinc res.

—Digues quin mal tens.

—No res, sinó la mar.

—De mi et vols amagar, cosí? Et conec massa bé i...

En això, Diafebus, s'atura a pensar i, parlant només per a ell, fa: «"La mar", diu que».

Tirant es gira cap a l'altre cantó, per no escoltar-se'l, i Diafebus fa mitja volta, se n'ix de l'habitació repetint:

—La mar, la mar...

Al palau imperial

L'endemà, darrere d'una finestra ampla, de columnes altes i primes, l'emperador seu en un costat i més endins, a prop, hi ha un grup de donzelles que fan companyia a la princesa. L'emperador guaita per la finestra, s'alça i fa un senyal amb la mà a algú que arriba. Es torna a asseure i Carmesina, que ho ha vist, ve a asseure's enfront d'ell.

—Qui era?

—El nostre capità major, que ja es deu trobar bé. Ara puja.

Carmesina vigila de reüll la porta i, efectivament, al cap de poc, Tirant entra per la sala. S'acosta on són el pare i la filla. Després de fer-los la reverència, l'emperador pregunta:

—Ahir vingué el teu cosí Diafebus, i va dir que no podies vindre al palau perquè no et trobaves bé. Quin mal tenies?

—Ah, no era res, senyor. Tot el meu mal era de la mar. Els vents d'aquesta terra són més prims que els de ponent.

Tot seguit la princesa intervé, somrient-se amb intenció:

—Senyor Tirant, la mar no fa mal als estrangers i, si són com cal, els dona salut i llarga vida.

Tirant s'adreça a l'emperador:

—Senyor, vinc de la platja de veure com s'armen les galeres, i quanta gent tenim...

Parlen dels preparatius per a la guerra i, després d'una estona llarga, l'emperador s'alça i, quan està per anar-se'n, Tirant fa el gest de voler acompanyar-lo. L'emperador no ho vol i, comprensiu, l'excusa:

—Podeu restar ací. Res no agrada tant als joves cavallers com la companyia de les dames.

Tirant li fa una lleugera reverència de cap i, després que l'emperador se n'ha anat, es gira cercant la princesa amb la mirada. En un racó de la sala, la veu parlant alegrement amb el seu cosí Diafebus i amb dues dames, les mateixes que li feien companyia al llit de dol: la Viuda Reposada i la donzella Estefania de Macedònia. Se'ls acosta i, encara no ha començat ell a parlar, que Diafebus pren per un braç la Viuda i, per l'altre, Estefania. Se les endú per la sala i Tirant resta sol amb la princesa. Només la Viuda es gira un moment a mirar-los, mentre s'allunya. Parla la princesa:

—Per la compassió que tinc de tu, cavaller virtuós, vull donar-te un consell que et serà de gran profit, si creus les meues paraules. Guarda't del duc de Macedònia, si vols tornar viu a la teua pàtria.

—El pare de la donzella Estefania de Macedònia?

—No li és pare, sinó que el seu morí i sa mare, ja viuda, es casà amb un segon marit, que amb el matrimoni guanyà el ducat de Macedònia.

—De què m'hauria de guardar?

—És home cruel i envejós, que només sap i entén en actes de traïció. Ell matà el príncep, mon germà, que era un